

Undervisernoter: Generel introduktion til voksenansvarsloven

Alle anbringelsessteder

- Plejefamilier
- Private opholdssteder
- Døgninstitutioner

Voksenansvar for anbragte børn og unge

Generel introduktion til voksenansvarsloven

Alle anbringelsessteder

- Plejefamilier
- Private opholdssteder
- Døgninstitutioner

Undervisernoterne består af to dele.

1. del: Baggrundsviden til underviseren
2. del: Noter til de enkelte dias til undervisningen.

Del 1: Baggrundsviden til underviseren

Overskrift	Noter
Anvendelsesområde:	<p>Materialet er en generel kort introduktion til loven og voksenansvaret, og er derfor relevant for alle typer anbringelsessteder, herunder plejefamilier. Materialet er dog, jf. nedenfor, særlig tiltænkt anvendt sammen med de enkelte moduler, der vedrører indgrebsbestemmelser, som hovedsagelig kun er gældende for døgninstitutioner og opholdssteder.</p> <p>Materialet er dermed velegnet til undervisning af ledere og medarbejdere på døgninstitutioner og private opholdssteder.</p>

<p>Regler i fokus:</p>	<p>Den generelle introduktion bygger især på tre bestemmelser i loven:</p> <p><i>§ 1. Formålet med loven er at fastsætte rammer for plejefamilier og personales adgang til som led i varetagelsen af den daglige omsorg at anvende magt og foretage andre indgreb i anbragte børn og unges selvbestemmelsesret og at sikre de anbragte børn og unges retssikkerhed i forbindelse hermed</i></p> <p><i>§ 3. Ansvar for at varetage den daglige omsorg overgår fra forældrene til plejefamilierne og personalet på anbringelsessteder efter § 66, stk. 1, i lov om social service, når et barn eller en ung anbringes uden for hjemmet. Dette ansvar indebærer bl.a., at plejefamilierne og personalet som led i varetagelsen af denne omsorg kan foretage nødvendige indgreb i barnets eller den unges selvbestemmelsesret for at sikre barnets eller den unges interesser, herunder sikre, at barnets eller den unges fysiske og psykiske behov opfyldes, og at barnet eller den unge opbygger kompetencer til at indgå i sociale relationer, trives og modtager læring.</i></p> <p><i>Stk. 2. Omsorgen for et barn eller en ung skal varetages ud fra en konkret afvejning af barnets eller den unges grundlæggende rettigheder og under hensyntagen til barnets eller den unges alder, modenhed og funktionsevne samt under iagttagelse af proportionalitetsprincippet, jf. § 7. 1</i></p> <p><i>§ 7. Magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten på anbringelsessteder efter § 66, stk. 1, i lov om social service må kun ske undtagelsesvis og må aldrig erstatte omsorg og socialpædagogisk indsats.</i></p> <p><i>Stk. 2. Forud for enhver form for magtanvendelse eller andre indgreb i selvbestemmelsesretten skal plejefamilien eller personalet afsøge alle muligheder for at opnå barnets eller den unges frivillige medvirken til en nødvendig foranstaltning.</i></p> <p><i>Stk. 3. Magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten skal stå i rimeligt forhold til det, der søges opnået. Er mindre indgribende foranstaltninger tilstrækkelige, skal disse anvendes.</i></p> <p><i>Stk. 4. Magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten skal udøves så skånsomt og kortvarigt, som omstændighederne tillader, og med størst mulig hensyntagen til barnets eller den unges personlige integritet. Der skal endvidere i magtanvendelsen eller indgrebet tages hensyn til andre tilstedeværende, således at der ikke forvoldes unødigt krænkelser eller ulempe. Fiksering og ydmygende, hånende eller anden nedværdigende behandling er ikke tilladt.</i></p>
<p>Anvendte kilder til materialet:</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Lov om voksenansvar for anbragte børn og unge (Lov nr. 619 af 8. juni 2016) • Lov om ændring af lov om social service, lov om socialtilsyn og lov om folkeskolen (Lov nr. 647 af 8. juni 2016) • Forslag til Lov om voksenansvar over for anbragte børn og unge (Lovforslag nr. L 162, Fremsat den 30. marts 2016 af social- og indenrigsministeren) • Lov om ændring af lov om social service, lov om

	<p>retssikkerhed og administration på det sociale område og lov om voksenansvar for anbragte børn og unge (Lov nr. 1543 af 13. december 2016)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lov om ændring af lov om socialtilsyn, lov om social service og lov om voksenansvar for anbragte børn og unge (Lov nr. 1544 af 13. december 2016) • Bekendtgørelse om voksenansvar for anbragte børn og unge (Bek. nr. 1707 af 20. december 2016) • Vejledning til lov om voksenansvar for anbragte børn og unge (Vej. nr. 10370 af 21. december 2016) • Betænkning fra Udvalget om magtanvendelse på anbringelsessteder for børn og unge (Magtanvendelsesudvalget) (Betænkning nr. 1551. Marts 2015) • Konsulentbistand i relation til magtanvendelsesudvalget Afrapportering. Rambøll, november 2013.
Materialets anvendelse	<p>Det samlede materiale er opbygget, så det både kan sammensættes til en samlet undervisningsdag, eller alternativt at modulerne kan anvendes enkeltvis, fx på personale- eller temamøder på anbringelsesstederne, hvor man ønsker at sætte fokus på en enkelt bestemmelse. Nærværende modul med en generel introduktion er tænkt anvendt sammen med de moduler, der vedrører bestemmelser om indgreb, derved at en generel introduktion kan være hensigtsmæssig forud for gennemgang af en af indgrebsbestemmelserne.</p>
Baggrund for lov om voksenansvar for anbragte børn og unge	<p>I juni 2013 nedsatte den daværende regering Udvalget om magtanvendelse på anbringelsessteder for børn og unge (Magtanvendelsesudvalget). Udvalget havde til formål at afklare, beskrive og analysere de etiske, juridiske og praktiske grænsedragninger for anvendelse af magt over for anbragte børn og unge, herunder en analyse af udfordringerne ved det daværende regelsæt. Magtanvendelsesudvalget skulle endvidere komme med forslag til et kommende regelsæt.</p> <p>Baggrunden for nedsættelsen af udvalget var bl.a., at både Folketingets Ombudsmand og Folketingets § 71-tilsyn havde påpeget, at det eksisterende hjemmelsgrundlag for magtanvendelse på børne- og ungeområdet var uklart.</p> <p>Magtanvendelsesudvalget havde en bred sammensætning af medlemmer bl.a. med kommunale og regionale repræsentanter, repræsentanter for relevante organisationer for praksisfeltet samt børneorganisationer samt faglige eksperter. I udvalgsarbejdet deltog tre børneeksperter, som tidligere har været anbragt. Daværende direktør ved Folketingets ombudsmand Jens Møller fungerede som formand for udvalget. Børnerådet sikrede endvidere yderligere inddragelse af børn og unge gennem tre børneekspertergrupper.</p> <p>Magtanvendelsesudvalget afgav i marts 2015 betænkning nr. 1551/2015 om Magtanvendelse over for børn og unge, der er anbragt uden for hjemmet.</p> <p>Magtanvendelsesudvalget anbefalede, at der blev udarbejdet et helt nyt og selvstændigt regelsæt om magtanvendelse over for anbragte børn og unge</p>

med en tydeliggørelse af de eksisterende regler, herunder med tydeliggørelse af børn og unges rettigheder i relation til magtanvendelse og andre indgreb i deres selvbestemmelsesret. På enkelte områder anbefalede udvalget en vis udvidelse af adgangen til at gribe ind overfor anbragte børn og unge, herunder muligheden for afværgehjælp og undersøgelse af et barn eller en ung person på sikrede døgninstitutioner. Udvalget tog i sine overvejelser og anbefalinger udgangspunkt i børn og unges grundlæggende rettigheder, herunder retten til omsorg og beskyttelse.

Den 5. november 2015 indgik Regeringen, Socialdemokraterne, Dansk Folkeparti, Liberal Alliance, Alternativet, Radikale Venstre, Socialistisk Folkeparti og Det Konservative Folkeparti en aftale om rammerne for voksenansvar over for anbragte børn og unge (Klare rammer for voksenansvar over for anbragte børn og unge). Aftalen følger op på aftalen om udmøntningen af satspuljen for 2016 for social- og indenrigsområdet. Aftalen ligger sig tæt op ad anbefalingerne fra Magtanvendelsesudvalget, og loven om voksenansvar for anbragte børn og unge er en udmøntning af den politiske aftale.

Lov om voksenansvar har til formål at fastsætte rammer for plejefamilier og personales adgang til, som led i varetagelsen af den daglige omsorg, at anvende magt og foretage andre indgreb i anbragte børn og unges Selvbestemmelsesret og sikre de anbragte børn og unges retssikkerhed i forbindelse hermed.

Lov om voksenansvar for anbragte børn og unge regulerer forholdene under anbringelsen, og den indeholder således blandt andet flere af de bestemmelser, der før fandtes i Servicelovens §§ 123-123d samt den tidligere magtanvendelsesbekendtgørelse. Bestemmelser om afgørelser om anbringelse og kriterier for anbringelse på delvis lukkede afdelinger og delvis lukkede institutioner samt sikrede afdelinger og særlig sikrede afdelinger er samlet i servicelovens §§ 63a-63c i kapitel 11 om særlig støtte til børn og unge.

Del 2: Noter til de enkelte dias

Dias 2

Rettigheder og indgreb heri

- Børn og unge har som udgangspunkt de samme rettigheder som voksne – fx. ret til personlig frihed, ret til at kunne bevæge sig frit samt ret til respekt for sit privatliv og sin personlige integritet
- Børn og unge har i forhold til voksne nogle særlige rettigheder, fx ret til beskyttelse og omsorg
- Borgernes rettigheder er bl.a. fastsat i grundloven og internationale konventioner
- Lov om voksenansvar for anbragte børn og unge angiver de nærmere rammer for hvornår og hvordan der må gribes ind over for anbragte børn og unge

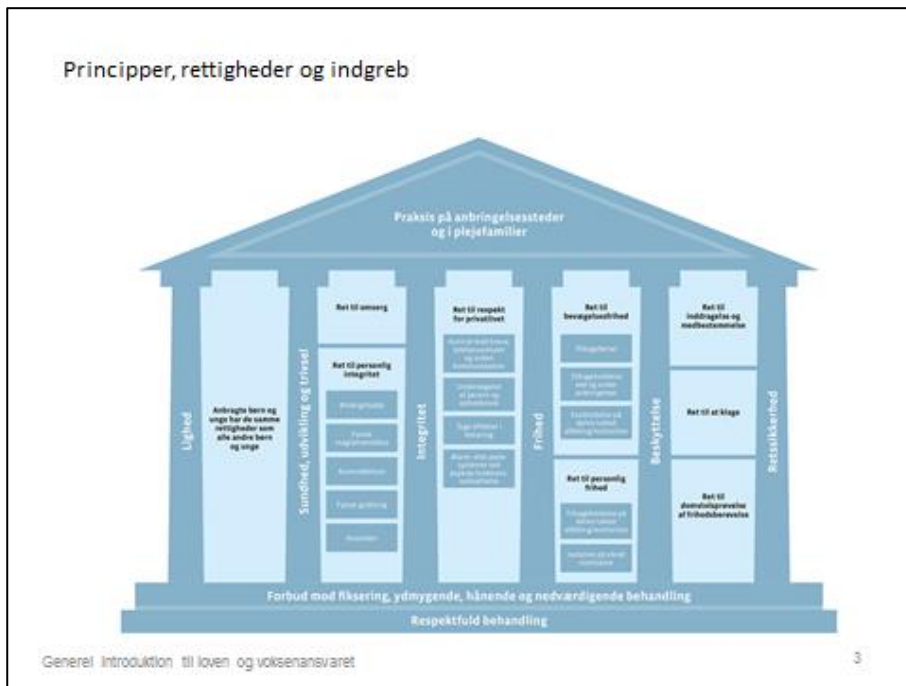
Generel introduktion til loven og voksenansvaret 2

Dias 2	<p>Note: Rettigheder og indgreb heri</p> <p>Underviseren kan med fordel læse undervisernoter til modulet om børn og unges rettigheder.</p> <p>Anbragte børn og unge har samme rettigheder som alle andre børn og unge, og børn og unge kan i et vist omfang nyde de samme rettigheder som voksne, dog under hensyn til deres alder og modenhed, og det forhold, at de er underlagt forældremyndighed.</p> <p>Rettighederne er fastsat i internationale konventioner og grundloven, hvor der også sættes grænser for, hvilke indgreb, der kan gøres i de enkelte rettigheder. Grundloven indeholder i særlig grad en række processuelle retsgarantier for borgerne, når der gøres indgreb.</p> <p>De væsentligste konventioner i forhold til magtanvendelse er:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Den Europæiske menneskerettighedskonvention, der er implementeret ved lov 1992 • FN-konvention af 20. november 1989 om Barnets Rettigheder • FN-konvention af 13. december 2006 om rettigheder for personer med handicap <p>Væsentlige rettigheder ift. anbragte børn og unge er:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ret til at blive behandlet med respekt (Forbud mod nedværdigende og ydmygende behandling) • Ret til respekt for den personlige integritet og til selvbestemmelse • Ret til omsorg og beskyttelse • Ret til personlig frihed og bevægelsesfrihed (Forbud mod fiksering) • Ret til privatliv
--------	--

	• Ret til familieliv • Ret til at blive inddraget i forhold vedrørende en selv • Ret til at klage

Lov om voksenansvar indeholder kun i begrænset omfang beskrivelse af de anbragte børn og unges rettigheder (Loven indeholder lidt om inddragelse og klageadgang). Loven har derimod i sin formålsparagraf § 1 en henvisning til børn og unges selvbestemmelsesret og deres retssikkerhed. En del af retssikkerheden er, at der ikke sker usaglige indgreb i fastsatte rettigheder.

Dias 3

Dias 3   **Noter: Principper, rettigheder og indgreb**

Illustrationen kan anvendes til at give et grafisk overblik over sammenhængen mellem de grundlæggende principper, de konkrete rettighedsbestemmelser samt de mulige indgreb i forhold til anbragte børn og unge.

Husets fundament er den menneskelige værdighed, med respektfuld behandling og forbuddet mod nedværdigende, ydmygende og hånende behandling. Grundpillerne er de centrale grundprincipper som indsatsen til udsatte børn og unge bygger på, nemlig principperne om sundhed, udvikling og trivsel; beskyttelse; integritet, lighed, frihed og retssikkerhed. Byggestenene er de enkelte rettighedsbestemmelser, som er fastsat bl.a. i grundlov, konventioner samt voksenansvarsloven, og som udmønter principperne. Husets åbninger "vinduer" illustrerer Indgrebsmulighederne, som kan være nødvendige, når mennesker skal leve og bo sammen, fx på et anbringelsessted. Udøvelsen af de enkelte rettigheder – kan nemlig enten stride imod eller true andre af individets rettigheder (fx retten til personlig integritet og selvbestemmelse kan true retten til omsorg) eller de kan true andre personers rettigheder.

Som tag på huset står praksis på anbringelsessteder og i plejefamilier for at illustrere at praksis skal bygge på de grundlæggende principper og børnenes rettigheder (hovedreglerne), og at indgrebene er undtagelser. Illustrationen har endvidere også til formål at give et overblik over de væsentligste relevante rettigheder for anbragte børn og unge, samt hvilke rettigheder, der kan gøres indgreb i.

Dias 4

Lov om voksenansvar

Kap. 1. Lovens formål, anvendelsesområde og voksenansvar

Kap. 2. Rammer for ophold på anbringelsessteder:

- Husorden
- Rusmiddeltest
- Fysisk guidning.

Kap. 3. Magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten

- Generelle principper
- Afværgenhjælp og fysisk magtanvendelse
- Indgreb i bevægelsesfriheden /
- indgreb i privatlivets fred

Kap. 4. Særlige bestemmelser for unge anbragt som led i strafferetlig afgørelse

Kap. 5. Registrering og indberetning, tilsyn, klageadgang og domstolsprøvelse

Dias 4	<p>Noter: Lov om voksenansvar</p> <p>Dette dias giver et overblik over lovens indhold, og har kun til formål at give deltagerne dette overblik.</p>
--------	--

Dias 5

<p>Lovens formål</p> <p>Loven:</p> <ul style="list-style-type: none">
• Skal beskytte anbragte børn og unge mod overgreb, unødvendig magtanvendelse og andre indgreb
• Skal forebygge magtanvendelse og andre indgreb <p>Loven:</p> <ul style="list-style-type: none">
• Beskriver, i hvilke situationer, der undtagelsesvist må anvendes magt
• Sikrer de anbragte børn og unges retssikkerhed i forbindelse med magtanvendelse og andre indgreb <p>Generel introduktion til loven og voksenansvaret</p> <p>5</p>
--

Dias 5	<p>Noter: Lovens formål</p> <p>Lovens formål</p> <p>Formål: Loven skal først og fremmest beskytte anbragte børn og unge mod overgreb og unødvendig magtanvendelse og andre indgreb.</p> <p>Formålet er tillige at forebygge magtanvendelse og andre indgreb og reglerne beskriver, i hvilke situationer, der undtagelsesvist må anvendes magt.</p> <p>Loven:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Fastsætter rammer for plejefamilier og personales adgang til som led i varetagelsen af den daglige omsorg at anvende magt og foretage andre indgreb i anbragte børn og unges selvbestemmelsesret • Sikrer de anbragte børn og unges retssikkerhed i forbindelse med magtanvendelse og andre indgreb
--------	---

Dias 6:

Voksenansvar

Voksenansvaret tager afsæt i forældreansvaret – det gode forældreskab.

Ved anbringelse overgår den daglige omsorg fra forældrene til plejeforældrene eller personalet på anbringelsessteder.

Varetagelsen af den daglige omsorg:

- Sikre barnet eller den unges interesse
- Opfylde barnets fysiske og psykiske behov
- Opbygge kompetencer hos barnet eller den unge til at indgå i sociale relationer
- Sikre at barnet eller den unge trives og modtager indlæring

Som led i varetagelsen af den daglige omsorg kan der ske *nødvendige* indgreb i barnet eller den unges selvbestemmelsesret

Generel introduktion til loven og voksenansvaret 6

Dias 6	<p>Noter: Voksenansvaret</p> <p>Voksenansvaret beskrevet i lovens § 3</p> <p>Underviseren kan med fordel læse undervisernoter til modulet § 3 Voksenansvar.</p> <p>Ansvar for at varetage den daglige omsorg overgår fra forældrene til plejefamilierne og personalet på anbringelsesstederne, når et barn eller en ung anbringes uden for hjemmet.</p> <p>Omsorgen indebærer at sikre, at barnet eller den unges fysiske og psykiske behov opfyldes, og at barnet eller den unge opbygger kompetencer til at indgå i sociale relationer, trives og modtager læring.</p> <p>Det er alene ansvaret for at varetage den daglige omsorg, der overgår til plejefamilier og personalet under anbringelsen.</p> <p>Forældremyndighedsindehaverne bevarer ansvaret for at sikre barnet eller den unges rettigheder på vegne af barnet eller den unge, herunder partsbeføjelser.</p> <p>Ansvar for at varetage den daglige omsorg indebærer, at plejefamilierne og personalet som led i varetagelsen af den daglige omsorg kan foretage <i>nødvendige</i> indgreb i barnet eller den unges selvbestemmelsesret, for at sikre barnet eller den unges Interesser.</p>
--------	--

Der er tale om mindre indgreb, som fx fysisk guidning ved at lægge en arm om skulderen på en ung, for derved at angive, at man ønsker vedkommende skal følge med.

Indgriben kan ske i beskyttelsesøjemed; opdragelsesøjemed eller for at opfylde basale behov hos barnet, fx fastholdelse i hygiejne-situationer.

Indgreb, der sker som led i varetagelsen af omsorgen, skal ske ud fra en konkret afvejning i forhold til barnet eller den unges grundlæggende rettigheder. I afvejningen indgår barnets alder, modenhed og funktionsniveau.

Dias 7:

Generelle principper for indsatsen og indgreb

Inddragelse

- Anbragte børn og unge har ret til medinddragelse, medbestemmelse og selvbestemmelse
  - Derfor skal der være en dialog med barnet eller den unge om tilrettelæggelse og gennemførelse af indsatsen ud fra alder, modenhed og funktionsniveau
- Personalet skal **ALTID** før der foretages en magtanvendelse eller et andet indgreb i selvbestemmelsesretten have forsøgt alle muligheder for, at opnå barnets eller den unges frivillige medvirken til en nødvendig foranstaltning

Forbud

- Fiksering, ydmygende, hånende og anden nedværdigende behandling er ikke tilladt

Generel introduktion til loven og voksenansvaret 7

Dias 7	<p>Noter: Generelle principper for indsatsen og indgreb</p> <p>Et centralt udgangspunkt for indsatsen til udsatte børn og unge er, at børn og unge har ret til medinddragelse, medbestemmelse og selvbestemmelse.</p> <p>Derfor skal der være en dialog med barnet eller den unge om tilrettelæggelse og gennemførelse af indsatsen ud fra alder, modenhed og funktionsniveau.</p> <p>Som eksempler på inddragelse kan nævnes, børnesamtalen på forvaltningsniveau. I forhold til voksenansvarsloven fx at den unge skal have lov til at overvære en gennemgang af sine ting, samt at barnet eller den unge, skal orienteres ved registrering og indberetning, og at vedkommende kan vedlægge sin egen redegørelse.</p> <p>Personalet skal ALTID før der foretages en magtanvendelse eller et andet indgreb i selvbestemmelsesretten have forsøgt alle muligheder for at opnå barnet eller den unges frivillige medvirken til en nødvendig foranstaltning.</p> <p>Forbud</p> <ul style="list-style-type: none"> • Fiksering, ydmygende, hånende og anden nedværdigende behandling er ikke tilladt. <p>Forbuddet mod ydmygende, nedværdigende og hånende behandling gælder i al omgang med de anbragte børn og unge. Særligt hvor der sker indgreb i børnene eller de unges selvbestemmelsesret, fx i form af fysisk magtanvendelse, eller gennemgang af personlige</p>
--------	--

ejendele er det dog væsentligt at være opmærksom på, at indgrebene på ingen måde må få karakter af ydmygende, nedværdigende eller hånende behandling.

Dias 8:

Generelle principper for indsatsen og indgreb

Magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten:

- Må kun ske undtagelsesvist
- Må ikke erstatte omsorg og socialpædagogisk bistand
- Skal stå i rimeligt forhold til det, der søges opnået
- Må ikke foretages hvis mindre indgribende foranstaltninger er tilstrækkelige, i givet fald skal disse anvendes
- Skal udøves så skånsomt og kortvarigt, som omstændighederne tillader
- Skal ske med størst mulig hensyntagen til barnet eller den unges personlige integritet, og hensyntagen til om der er andre tilstedeværende

Generel introduktion til loven og voksenansvaret

8

Noter: **Generelle principper for indsatsen og indgreb**

Principperne fremgår af § 7 i lov om voksenansvar, Endvidere kan der henvises til lovens formålsbestemmelse i § 1, hvorefter loven skal sikre børn og unges retssikkerhed:

Dias 8

Principperne

- Magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten må kun ske undtagelsesvist
  - Borgerne, herunder børnene og de unge, har en række grundlæggende rettigheder, herunder ret til selvbestemmelse og respekt for deres personlige integritet. Indgreb i disse rettigheder skal begrænses mest muligt, og kræver som udgangspunkt lovhjemmel
  - Indgrebene skal være nødvendige af hensyn til omsorgen for barnet eller den unge eller af væsentlige hensyn til andre
- Magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten må aldrig erstatte omsorg og socialpædagogisk bistand
  - Dette hænger sammen med flere af de andre principper, og kan også kædes til forebyggelse. Det må ikke blive rutine, at man fx bruger fysisk magt for enten at undgå at et barn eller en ung skader sig selv eller andre eller til at afværge tingsødelæggelse. Der skal løbende arbejdes med at forebygge, at der opstår situationer, hvor barnet eller den unge udviser en adfærd, hvor vedkommende er til skade for sig selv eller andre eller forsøger at ødelægge ting. Det skal først og

fremmest være en pædagogisk indsats, der skal iværksættes

- Magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten skal stå i rimeligt forhold til det, der søges opnået
  - Det er væsentligt, at den kommunale plejefamilie eller personalet inden der træffes beslutning gør sig klart, hvad formålet med indgrebet er. Det er væsentligt at vurdere om indgrebet rent faktisk vil tilgodese det ønskede formål
- Er mindre indgribende foranstaltninger tilstrækkelig skal disse anvendes
- Magtanvendelse skal udøves så skånsomt og kortvarigt, som omstændighederne tillader, og med størst mulig hensyntagen til barnet eller den unges personlige integritet